

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 29/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen om stats- budgeten för 2015

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 september 2014 regeringens proposition om statsbudgeten för 2015 (RP 131/2014 rd) till finansutskottet för beredning.

På grundval av 38 § 3 mom. i riksdagens arbetsordning har grundlagsutskottet beslutat lämna utlåtande om budgetpropositionen till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ekonomidirektör Tapio Laamanen, avdelningschef, överdirektör Arto Kujala och regeringsråd, biträdande avdelningschef Heikki Liljeroos, justitieministeriet
- riksåklagare Matti Nissinen, Riksåklagarämbetet
- vice ordförande Riikka Rask, Finlands domareförening rf
- biträdande verksamhetsledare Mikko Salo, Finlands Juristförbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

I sitt utlåtande om budgetpropositionen koncentrerar sig utskottet uteslutande på avsnittet om justitieministeriets förvaltningsområde, speciellt på frågor som gäller förverkligandet av rättstryggheten och rättsstatens kärnfunktioner.

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. I grundlagens 22 § finns bestämmelser om det allmännas övergripande skyldighet att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodo-

ses. Enligt utskottets förmenande krävs det aktiva insatser för rättstryggheten från det allmänna för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska tryggas.

Justitieministeriets förvaltningsområde föreslås få totalt 901 miljoner euro i anslag för 2015. Anslagen för organisationerna inom förvaltningsområdet har sålunda bantats med 14 miljoner euro, vilket närmast är en följd av sparbeslut som fattats tidigare under valperioden (men å andra sidan skulle nedskärningarna vara ännu större under de närmaste åren till följd av redan fattade rambeslut). Enligt utredning drabbas domstolarna av besparingar på nästan 6 miljoner euro medan utskökningsväsendet får 3 miljoner mindre och Brottspåföljdsmyndigheten 1,3 mil-

joner mindre. Åklagarväsendets anslag är i stort sett oförändrat eftersom den finansiering för bekämpning av svart ekonomi som beviljats åklagarväsendet och andra aktörer fortfarande finns att tillgå.

De grundläggande rättigheterna att få en rättvis rättegång och en sak behandlad utan dröjsmål är viktiga hörnstenar i rättsstaten, understryker grundlagsutskottet. Var och en har rätt att få sin sak prövad på behörigt sätt i domstol eller hos någon annan myndighet inom en skälig tid och till skäliga kostnader. I en rättsstat måste både privatpersoner och företag ha möjlighet att få sin sak prövad i domstol utan rädsla för att drabbas av oskäligen kostnader eller dröjsmål. För domstolarna och åklagarväsendet innebär minskad finansiering en decimering av rättskipningspersonalen. Detta kan ytterligare försvåra domstolarnas möjligheter att se till att rättstryggheten tillgodoses.

Enligt en rapport som Europarådet publicerade i oktober 2014 (Report on "European judicial systems — Edition 2014 (2012 data): efficiency and quality of justice") avsatte Finland 2012 betydligt mindre resurser för rättsvård (domstolar, åklagare, rättshjälp) än exempelvis Sverige. Under det aktuella året lade Sverige ut 106,5 euro per invånare för rättsvård medan motsvarande belopp i Finland var 66,8 euro. Av bruttonationalprodukten använde Sverige 0,24 procent och Finland 0,19 procent för rättsvård (s. 56 och 57 i rapporten). De här faktauppgifterna är betydelsefulla även om man på grund av systemolikheter inte kan dra alltför långt gående slutsatser.

Utskottet menar att det i ett längre perspektiv är nödvändigt att genomdriva reformer som är lämpliga med avseende på rättsvårdens struktur och processer och att göra insatser för att förbättra rättstryggheten så att den ligger på en nivå som motsvarar åtagandena enligt grundlagen och de konventioner om de mänskliga rättigheterna som är bindande för Finland. Till stora delar hänför sig åtgärderna till ett reformprogram för rättsvården som tar sikte på 2025 (Reformprogram för rättsvården 2013—2025, Justitiemi-

nisteriets betänkanden och utlåtanden 16/2013) och de riktlinjer som nämns i programmet. Syftet är att trygga rättsskyddet i ett stramare ekonomiskt läge. Ungefär hälften av programmets närmare 60 projekt startades i fjol.

Utskottet anser projekten till största delen motiverade och menar att lagstiftningsändringar och andra åtgärder bör beredas på lämpligt sätt. Som ett geomförbart exempel har utskottet redan tidigare nämnt videoupptagning av rättegångar (GrUU 20/2014 rd). Utskottet anser att planeringen av åtgärder för en bättre rättsvård och en högre nivå på och tillgång till rättstrygghet bör ske på bred parlamentarisk bas och i samverkan med sakkunniga.

Utskottet uttrycker oro över att man enligt utredning till följd av redan fattade sparbeslut blir tvungen att för första gången i landets historia inleda samarbetsförhandlingar inom åklagarväsendet. Utskottet menar att regeringen ska förhindra att kriser av denna art uppstår inom rättsväsendet. Bara det att man inleder samarbetsförhandlingar kan sannolikt leda till att kunnig personal med särskild juridisk kompetens rekryteras till andra sektorer. Samma läge kan även uppstå inom domstolsväsendet eftersom en stor del av t.ex. tingsdomarna är anställda för viss tid och deras fortsatta anställning är beroende av tillfällig finansiering.

Utskottet framhåller att basfinansieringen av de myndigheter som ansvarar för rättstrygghetens förverkligande måste garanteras också i ett ekonomiskt besvärligt läge. Utifrån utredning anser utskottet det dessutom nödvändigt att det görs grundliga bedömningar av konsekvenserna för rättstryggheten när rambeslut bereds och anslagen för omkostnader skärs ned. Endast så kan grunderna för en utvecklad rättsstat tryggas.

Ställningstagande

Grundlagsutskottet anser

att finansutskottet bör beakta det ovan sagda.

Helsingfors den 16 oktober 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Johannes Koskinen /sd
medl. Sauli Ahvenjärvi /kd
Tuija Brax /gröna
Ilkka Kantola /sd
Pia Kauma /saml
Kimmo Kivelä /saf
Markus Lohi /cent

Elisabeth Naucélér /sv
Tom Packalén /saf
Vesa-Matti Saarakkala /saf
Kimmo Sasi /saml
Harry Wallin /sd
ers. Simo Rundgren /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Matti Marttunen.